

Остап Черхавський

Ще від початку християнства апостоли, а згодом і їхні наступники – єпископи і пресвітери, які продовжили місію проповіді Доброї Новини, засновуючи все нові й нові церкви-спільноти, користувалися у мирян великою пошаною. Таке ставлення людей до тих, хто з батьківською любов'ю відкривав їм світло євангельської Істини, було характерною рисою християнської віри. Священнослужителів називають «отцями», бо вони у Святому Хрещенні народжують людину до нового життя з Богом та потім по-батьківськи супроводжують християнина на шляху духовного зросту. Водночас у певний момент історії, а особливо сьогодні, в епоху постмодернізму, коли над Христовою вірою нависла загрозлива потуга секуляризуючого лібералізму, ставлення до священнослужителів, а в їхній особі – і до Церкви та й навіть до Самого Бога, значно десакралізувалося, стало навіть зневажливим. Цей процес не обмежився лише релігійною байдужістю, але і сформував активний організовано-демонстративний рух проти священників або, радше скажемо, проти всього християнства. Цей рух називають антиклерикалізмом. Про суть цього явища, його причини та наслідки і вестимемо мову у нашій публікації.

Антиклерикалізм є словом грецького походження ('άντι— «проти» і κληρικός— клирик, священнослужитель). У словниках та енциклопедичних довідниках його пояснюють як критичність чи ворожість до духовенства, що виявляється у діях, які мають на меті обмежити участь і вплив духовенства й церковних інституцій на політику, освіту й виховання, культуру, громадське життя. Цей рух набув значного поширення в добу Просвітництва і особливо радикалізувався в період Французької революції кінця 18 століття. Будучи тісно пов'язаним з анархізмом, соціалізмом, комунізмом, лібералізмом, атеїзмом, він призвів до жорстких репресій стосовно духовенства та Церкви в СРСР, Іспанії, на Балканах, в Азії.

Як каже народне прислів'я: «Диму без вогню не буває». Та й справді, слід визнати, що деколи винуватцями антипатії до священників, а через них і до Христової Церкви, стають

самі ж «пастири». Сам Ісус неодноразово попереджав про неправдивих вчителів і такого ж роду їхні дії: «Стережіться лжепророків, що приходять до вас в овечій одежі, а всередині – вовки хижі. Ви пізнаєте їх за плодами їхніми; хіба збирають виноград з тернини або з будяків – смокви?» (Мт 7, 15-16). Про таких «вовків в овечій шкурі» довідуємося також із творів святих Отців та інших християнських свідчень, які, описуючи ідеали священничого покликання, одночасно вказують і на випадки лжесвященства. Наприклад, відомий Отець Церкви IV століття Григорій Богослов у творі «Апологія втечі» (лат. «Apologiadefuga») пише про причини свого небажання приймати священичий сан, згадуючи неблагочесну поведінку окремих представників духовенства того часу. Вони, за словами святителя, «будучи не кращими за інших, беруться за святу справу з невмітими руками та нечистими душами,[...] сприймаючи сан як засіб для заробітку та безвідповідального управління». І хоча св. Григорія Богослова аж ніяк не можна назвати антиклерикалом, можемо здогадуватись, що описувана ним проблематика для багатьох стала причиною ворожого ставлення до Церкви.

Плід антиклерикалізму дозрівав впродовж історії, живлячись не лише негативними прикладами служіння таких «духівників», але й окремими подіями з життя Церкви, або, краще скажемо, компрометуючими церковними практиками. Тут можна згадати, наприклад, гіперболізацію середньовічної інквізиції, яка є чи не найулюбленнішою зброєю антиклерикалів, якою вони намагаються зашкодити Церкві. Це один бік медалі. Але є й інший. Впродовж історії відомо багато різних фактів безпідставного, свідомого очорнення Христової Церкви з найрізноманітніших причин. Всякого роду спотворення і неправильне розуміння тих чи інших дій зі сторони церковної ієрархії зробили свою справу. До прикладу, сьогодні для нищення церковної репутації широко використовуються засоби масової інформації. Журналісти (часто навіть не усвідомлюючи, що є сліпим знаряддям в руках тих, хто свідомо маніпулює ними з підступною метою), в буквальному сенсі «полюють» за скандалним матеріалом, щоб розкопати і представити людям якісь цікаві «церковні інтриги». Як показує досвід, часто такий матеріал є не зовсім правдивим, неперевіреним або ж вирваним з контексту. Споживачам інформації слід бути обережними, аби не потрапити у пастку таких маніпуляторів.

Цим всім й живиться антиклерикалізм – активний, опозиційний рух, плодами діяльності якого є закриття храмів, ненависть до священнослужителів, заборона християнської освіти у школах та багато іншого. Натомість сучасною «релігією» стає ліберальна вседозволеність, суттю якої є абсолютна протилежність християнським цінностям. Існує реальна небезпека, що скоро державні закони країн з древнім християнським корінням нав'язуватимуть цю «новітню релігію», насильно (як справжні тоталітарні режими) змушуючи відмовитись від християнства.

Аби спробувати спростувати аргументи антиклерикалів, наведемо деякі

контраргументи. Для цього потрібно визначити, що ж таке Церква і яке в ній місце священства. Відповідаючи на це запитання, звернемося до Догматичної конституції ІІ Ватиканського Собору про Церкву «Світло народів» (лат. «*Lumen gentium*»). У ньому поняття Церкви формулюється як поєднання Церкви земної, або ж видимої, тобто усіх нас, включаючи і церковну ієрархію (що для нас важливо в контексті цієї аргументації), та Церкви небесної, або ж невидимої, під якою розуміємо сонм святих. Разом – це єдина Церква Христова, яку ми визнаємо у Символі Віри єдиною, святою, соборною й апостольською. Отож Церква – це боголюдська установа. Далі в документі говориться: «...Церква, що обнімає у своєму лоні й грішників, є водночас і святою, і такою, що завше потребує очищення, а тому постійно іде шляхом покути й оновлення». З цих слів можемо висновкувати, що Церква земна – це не обов'язково зібрання святих, але й грішників, які прагнуть до святості. До таких грішників належимо й ми, уражені гріхом, до них також належать і священники, адже вони також люди, як і ми. Проте це не може давати привід сумніватися в сутності Церкви в цілому як спасительної спільноти Царства Божого, а тим більше сумніватися в Бозі. Говорячи простіше, факт наявності не зовсім досконалих священників не дає нам підстав сумніватися у християнській вірі. На жаль, часто ми намагаємося виправдати свої гріхи гріхами інших, зокрема і священників... Той, хто дійсно любить Бога та Його святу Церкву, не виправдовуватиметься скалкою в оці брата-священника, не бачивши у власному колоді. Прислухаймося до поучення святителя Івана Золотоустого, котрий говорить: «Якщо ієрей правильно вчить, не на життя його дивись, але слухай вчення його. І не говори: чому ж він мене вчить, а сам того не виконує? – На ньому лежить обов'язок вчити всіх, і якщо він цього не виконує, за це Господь його засудить».

Отож коротко охарактеризувавши антиклерикалізм, його причини існування та універсальність наслідків, зробимо наступний висновок. Попри те, що протягом історії, та навіть і сьогодні, можемо зустріти не найкращі приклади священичого служіння, не слід робити поспішних висновків та, висловлюючись відомою приказкою, «вихлюпувати з ванни разом з брудною водою дитя». Безкритичний осуд духовенства та богоіндукації осіб спрямовується також і проти всього християнства, підважуючи його фундаментальні вартості. Слід пам'ятати про все те добре, що Церква-мати та її служителі роблять для нас, сприяючи нам у справі нашого спасіння. Тут доречними будуть слова папи Франциска: «Священники як літаки: про них говорять тільки тоді, коли вонипадають, в той час як є багато тих, що літають. Багато критикують їх, проте мало хто за них молиться».

Остап ЧЕРХАВСЬКИЙ, Антиклерикалізм, або «алергія на святість» // СЛОВО №1 (81), березень-травень 2020